

Het Value project: Kleuteronderwijs onder de loep

In de kleuterschool kan je leren niet scheiden van spelen en zorgen.

Jonge kinderen leren al spelend en zorgmomenten kunnen ook leermomenten zijn. Zorg is bovendien een voorwaarde om tot leren te komen. Maar hoe realiseer je dat concreet? Kinderbegeleiders zijn hier een zeer belangrijke schakel, beamen Sandra Van der Mespel van VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen) en Toon Hùwels van de Maria Boodschapschool.

VBJK wist uit eerder onderzoek dat de kinderverzorgers – of kinderbegeleiders zoals ze ze consequent noemen – hier een belangrijke schakel zijn. Of zoals een kinderbegeleider het zelf zegt: "Ik denk dat een kind zich in de eerste plaats goed moet voelen om zich te kunnen ontplooien. Wij kunnen daarin wel een grote rol spelen, ook al lijkt het misschien onbenullig of onzichtbaar wat we doen."¹

In het Value project ging VBJK daarom samen met Karel de Grotehogeschool en Erasmushogeschool en partners uit Slovenië, Portugal en Denemarken op zoek naar de knelpunten van dat beroep. Wie zijn de kinderbegeleiders? Welke competenties hebben ze nodig? In welk systeem en in welke context kunnen ze optimaal werken? Op basis van het onderzoek werd er een professionaliseringstraject uitgewerkt voor schoolteams. De Maria Boodschapschool in de Antwerpse wijk

Luchtbal probeerde het uit. Karel de Grotehogeschool stond in voor de begeleiding.

Een boel knelpunten

Sandra Van der Mespel is directeur van het VBJK. "Tot nu toe richtte veel onderzoek zich op de kleuteronderwijzer. Maar er zijn ook veel "ondersteunende" mensen die zich voor kleuters inzetten. In sommige landen is dat bijna 40 à 60% van het personeel. Toen we wilden onderzoeken wie zij dan wel waren, welke positie zij in scholen innemen, welke kansen ze daar krijgen op professionele ontwikkeling en doorstroming, bleek dat ze vaak onzichtbaar blijven. Er wordt heel weinig in hen geïnvesteerd. Er zijn een boel knelpunten op het vlak van werkbaar werk en professionalisering én de manier waarop ze ingezet worden is vaak niet bevorderlijk voor het integreren van zorg, leren en spelen. Er zijn scholen waarin kinderbegeleiders niet veel meer mogen doen

'We ervaren meer dan vroeger de schrijnende nood aan meer handen in de klas om te kunnen zorgen voor een mooi aanbod van leren, spelen en zorg in één.'

Toon Hùwels, directeur van de Maria Boodschapschool in Antwerpen

TEKST
Lies Van Rompaey

FOTO
Katrien Magnus

In scholen waar kinderbegeleiders een pedagogische rol mogen en kunnen opnemen, zien we de kwaliteit van het kleuteronderwijs stijgen.

Sandra Van der Mespel, directeur van Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen (VBJK)

>> dan helpen bij het aan- en uitdoen van jasjes en schoenen, pampers verversen of kinderen begeleiden bij het toiletbezoek. Niemand heeft er baat bij om zorgen en leren kunstmatig van elkaar te scheiden. In scholen waar kinderbegeleiders een pedagogische rol mogen en kunnen opnemen, zien we de kwaliteit van het kleuteronderwijs stijgen.”

Toon Hùwels is directeur van de Maria Boodschapschool: “In onze school spreekt 95% van de kinderen thuis een andere taal dan het Nederlands. Wij hebben voor ongeveer 80 instappertjes 9 uur kinderbegeleiding op een week. Dat legt een grote druk op onze kleuterjuffen (er zijn in onze school alleen maar kleuterjuffen, geen -meesters) die zich vaak gefrustreerd voelden. Ze vonden dat ze vooral bezig waren met jasjes, schoenen, pampers, toiletbezoeken ... Er leefde bij hen het gevoel van: ik ben juf, ik ben verantwoordelijk voor het pedagogische aanbod voor die kindjes maar eigenlijk ben ik bijna hoofdzakelijk bezig met zorgen.

Toen VBJK met ons contact opnam, vroegen ze: herken je die frustratie? Herken je ook bij je team die scheiding tussen leren en zorg? Ja dus. Daarom moesten we niet lang nadenken over de uitnodiging om mee in het Value project te stap-

pen. De rol van onze kinderbegeleiders was bij ons al wel wat groter. Ook de kleuterjuf verving al eens een pamber als de kinderbegeleider net in een hoek met een activiteit bezig was. Maar de kleuterjuffen beschouwden dat zorgende aspect nog niet als een pedagogische taak. Daar zat voor mij de winst die we uit het project konden halen: ondervinden dat ook dat andere stuk, dat zorgende, ingezet kan worden als “pedagogisch” stuk.

Het project heeft bij ons vooral de kleuterjuffen versterkt. Hun rol is veranderd. Dat idee van de integratie van zorg, leren en spelen deed hun ogen opengaan. Ze kregen ook handvaten aangereikt. Heel belangrijk. Ons team is er sterker uit gekomen. We kijken nu anders naar kleuteronderwijs. Tegelijkertijd ervaren we meer dan tevoren de schrijnende nood aan meer handen in de klas. We hebben niet meer kinderbegeleiders nodig om ervoor te zorgen dat kleuteronderwijzers zich minder met het zorgende moeten bezig houden. Nee, we hebben meer kinderbegeleiders nodig die samen met de kleuteronderwijzers kunnen zorgen voor een mooi aanbod van leren, spelen en zorg in één.

Zes ankerpunten

Sandra: Het Value project heeft geleid tot een lijst van zes ankerpunten die volgens ons belang-

rijk zijn om de kwaliteit van het kleuteronderwijs en de goede samenwerking tussen iedereen die er aan het werk is, te verbeteren. We pleiten voor een beroepsprofiel voor de kinderbegeleiders die we bewust ook zo willen noemen omdat ze meer doen dan verzorgen. We moeten durven investeren in dit personeel. Hun rol is niet dezelfde als die van de kleuteronderwijzer, ze hebben niet dezelfde opleiding en dragen niet dezelfde eindverantwoordelijkheid. Wat ze wel gemeen moeten hebben is een gedeelde visie en aanpak volgens het Educare-concept² dus het combineren van leren, spelen en zorgen. Als je op die manier werkt, wordt het evident dat kleuteronderwijzer en kinderbegeleider overleggen, dat ze samen nadenken over de noden van de kinderen. Met twee paar ogen kijken naar een klas is zoveel rijker!

Iedereen mee

Toon: Voor de kinderen zelf moeten hun rollen dooreen lopen. Het kan niet dat ze voor een toiletbezoek naar de ene juf moeten en om hoekenwerk te doen naar de andere. Voor hen mag er eigenlijk geen verschil zijn.

Sandra: Ook cruciaal is de rol van de schoolleiders. Zij moeten ervoor zorgen dat iedereen betrokken is bij het beleid. Ze moeten een veilige werkomgeving creëren want leren is ook mogen experimenteren in de klas en daar lessen uit trekken. Er moet ook tijd worden gemaakt voor zo'n trajecten op lange termijn, onder begeleiding van externen, vertrekkend van een duidelijk pedagogisch kader. Pas dan bereik je effecten die goed voelbaar zijn bij kinderen en gezinnen. Zo'n trajecten werken bovendien heel motiverend en verbindend. Wie weet kunnen ze zelfs een aantrekkingspool vormen voor jonge starters, om zeker in het onderwijs te blijven. Maar dan moet er wel aan een aantal structurele voorwaarden voldaan zijn.

Toon: Het blijft voor een schoolteam een pittige investering. Bij gebrek aan structurele overleg-tijd hebben we tijdens het project de leraren van de instappertjes regelmatig een vrijdagmiddag vrij geroosterd. Dan moesten hun collega's inspringen. Daarom heb ik het traject ook heel transparant gehouden. Iedereen wist wat er gebeurde en waarom. Mijn prachtig team heeft er zo in zijn totaliteit de schouders mee onder-

gezet. We hebben als school ook samen het engagement genomen om één traject te volgen in plaats van vele studiedagen. Zo behouden we het overzicht, worden onze mensen niet overvraagd en blijven ze gemotiveerd.

Sandra: Kinderbegeleiders moeten ook meer doorstroomkansen krijgen. Dat is belangrijk voor de mensen zelf maar ook voor het lerarenberoep op zich. We merken immers – ook al hebben we daar nog geen harde cijfers over – dat er meer diversiteit is in de groep van kinderbegeleiders dan in de groep van kleuteronderwijzers. Mensen dan kansen geven om ook kleuteronderwijzer te worden, zou een belangrijke stap kunnen zijn om meer diversiteit in teams te brengen. En tenslotte zijn we blij dat steeds meer lerarenopleidingen geïnteresseerd zijn in ons Value project en het concept van Educare in hun opleiding opnemen. Er is veel enthousiasme om met dat thema aan de slag te gaan.

Durf geduld hebben

Toon: Voor ons heeft dit project een basis gelegd voor onze aanpak in de hele school, niet alleen in de kleuterschool. Ik heb een jong, dynamisch en heel geëngageerd team dat de lat hoog legt. Dat is nodig. Je moet durven vaststellen wat er niet werkt en verder durven denken aan wat er dan wel kan werken. Daar hebben VBJK en wij mekaar goed gevonden. We zijn op dit moment gestart met een taaltraject van drie jaar. Spontaan worden de dingen die we in het Value project geleerd hebben meegenomen: het aan- en uitdoen van jasjes, de zorgmomenten, ook dat zijn heel belangrijke taalmomenten, voor alle leeftijden. Durven geduld hebben, durven kijken naar de context van de kinderen en elke gelegenheid gebruiken om bij te leren, daar hebben alle kinderen baat bij.

Meer weten over het Value-project?
<https://vbjk.be/nl/projecten/value>

1. Meer kinderverzorg(st)ers in kleuteronderwijs: hoera? Zes ankerpunten voor beleid en praktijk', p. 9 [pdf via <https://vbjk.be/nl/projecten/value>]
2. Zie Basis 1, 2021, Leer-kracht

Meer aandacht voor het kleuteronderwijs

Op dit moment overlegt het COV over de manier waarop de beschikbare budgetten voor het basisonderwijs kunnen ingezet worden. Meer uren kinderverzorging, meer professionaliseringsmogelijkheden voor kinderverzorgers, daar zetten we onze schouders onder. Onze leidraad is een halftijdse kinderverzorging op een school met 195 kleuters en voldoende budget voor kwaliteitsvolle bijscholing.

We vragen een versterking van de initiële opleiding op het vlak van taal zodat kinderverzorgers het informeel leren van de kleuters nog beter kunnen stimuleren. Bij gebrek aan kleuteronderwijzers kunnen vandaag kinderverzorgers de verantwoordelijkheid over een klas krijgen. Het COV vindt dat geen goede oplossing en vraagt al enkele jaren aan de overheid om het lerarentekort in het kleuteronderwijs structureel aan te pakken.

Ook Europa wil meer aandacht voor het kleuteronderwijs. Tegen 2030 moet minstens 96% van de kinderen tussen 3 jaar en de leerplichtleeftijd kleuteronderwijs volgen. Europa vraagt ook meer financiering en aandacht voor de kwaliteit van de bijscholing die aan het personeel worden aangeboden.